

Varolan ve İdeal Siyasetçi İmajı

Mimar TÜRKKAHRAMAN*

İbrahim DALMIŞ**

İmaj, bireyin bir konu veya nesne hakkındaki zihinsel nitelikli bir bilgisidir. Bu, geçmiş bir olayla ilgili bir hatıra, gelecekte olacak bir olayla ilgili bir inanç, bir hakikat (iki kere iki eşittir dört gibi) veya bir konu ile alakalı bir fikir olabilir. Bir bireyin zihinsel yapısı binlerce imajdan meydana gelir, ancak bunlar kendilerini açıkça ortaya koymayabilir ve bundan dolayı da kolayca kategorize edilemez. Amacımız bir bireyin zihinsel çerçevesini analiz etmek değil, ki bu oldukça zor bir şeydir. Bu çalışmada daha çok sosyal ve siyasal değişkenler hakkındaki zihinsel nitelendirmeler (inançlar, tercihler ve davranışlar) ile ilgileneceğiz. Bu bağlamda siyasal imaj, bir siyasal sistemin aktörü olan siyasetçinin ve kurumların performansı ile ilgili zihinsel nitelikli bir bilgi ve değerlendirme olarak tanımlanabilir.¹

Siyasal imaj, bir bakıma gelecekte ulaşılacak istenen hedefi tanımlar ve dolayısıyla bugünü yaşarken veya gelecekle ilgili bir plan yaparken bize kararlar almamızda bir kılavuzluk fonksiyonu görür. Bir başka ifadeyle imaj, gelecekte varılmak istenen hedeflerin gerçeğe uygun bir biçimde gerçekleşmesine imkân ve-

rir. Aslında siyasal imaj, toplumların kendi varlıklarına bir anlam vermesi olarak da görülebilir. Siyasal imaj, arzulanan bir sosyal sistem veya dünyanın özlemini de içerisinde taşır.

Siyasal davranışlar, siyasal realitenin imajlarıyla (zihinde taşınan resimlerle) alakalıdır. Burada ise siyasal bilgi ile siyasal değerlendirme temel unsur olarak karşımıza çıkar. Bilgi veya bilgisizlik siyasal imajın en önemli parçasıdır. Bir siyasal imaj genel olarak bilgisel ve değerlendirici olmak üzere iki boyutta düşünülür. Örneğin, “Almanya’da 1998 yılında yapılan genel seçimleri sosyal demokratlar kazandı” ifadesi bilgisel bir nitelik taşırken, “sosyal demokratlardan nefret ederim” ifadesi değerlendirici veya yorumsal bir nitelik taşır. Toplumun hem siyasal bilgisi hem de siyasal olayları değerlendirişi, insanların bu konulara olan ilgi ve yoğunluk boyutunu ortaya koyar.

Siyasal imaj veya parti imajı ile ilgili konular Türkiye’de yeni olmakla beraber, Batı’da çok daha erken dönemlerde ele alınmaya başlanmıştır. Parti veya lider imajı kavramını ilk kullananlardan birisi Graham Wallas’dır. Wallas, “Politikada İnsanın Doğası” (1908) adlı eserinde, insanların anlaşılır ve geçerli bir şeyler aradığını, bu şeylerin seçilebilir ve güvenilebilir olması gerektiğini, çünkü bunların

* Yard. Doç. Dr. Kırıkkale Üniv. Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi.

**Kırıkkale Üniv. Fen Edebiyat Fak. Sosyal Psikoloji Bölümü, Araştırma Görevlisi.

seçimlerde başarılı olma için önemli olduğunu vurgulamıştır. Bir başka ifadeyle Wallas, imajın seçmene karmaşık olan mesajları ve politikaları basit bir şekilde anlama ve yorumlama imkânı verdiği hususunu tezinde işlemiştir. Yani ona göre insanlar, bir partinin politikalarını paylaşmasa da, parti veya liderin iyi imajı nedeniyle o parti veya lideri destekler.² Bu çalışmada biz, belli bir siyasetçi veya parti imajından çok genel olarak Türkiye’de siyasetin ve siyasetçinin genel bir imajını anlamayı yeğledik. Bu genel imajın anlaşılması, Türk siyasal sistemi ve demokrasisi açısından önemlidir. Çünkü, “bir siyasal sistemin bütün gerçekliği, insanların kavrayışında kendini dışarıya vurur”.³ İşte bu noktalardan hareketle bu çalışma genel olarak siyaset ve siyasetçi imajını anlamaya yönelik bir deneme olarak görülmelidir.

Türkiye’de varolan siyasetçi imajını incelemek için üniversite öğrencilerine “Aşağıdaki değer ve ilkeler, size göre, bugünkü siyasetçilerin eylemlerini ne derece belirlemektedir?” şeklinde bir soru sorulmuştur. Cevap bölümünde “demokrasi”, “millî değerler”, “dinî değerler”, “laiklik”, “bölgelerindeki seçmenlerin gereksinimleri” ve “kendi ekonomik çıkarları” seçenekleri siyasî davranışları belirleyebilecek etmenler olarak sıralanmıştır.⁴ Bu konu ile ilgili ayrıntılı cevap dağılımı Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Öğrencilere Göre, Muhtelif Değer,

	Hiç %	Biraz %	Orta %	Oldukça %	Çok %	Ortalama
1. Ekonomik Çıkarlar	2.0	1.2	1.2	11.1	84.6	4.75
2. Bölge Seçmenleri	27.3	21.7	13.0	13.4	24.5	2.86
3. Laiklik	34.3	23.1	18.7	14.7	9.2	2.41
4. Dini Değerler	39.2	31.8	17.3	8.2	3.5	2.05
5. Millî Değerler	38.0	35.7	18.0	5.5	2.7	1.99
6. Demokrasi	56.1	27.8	10.6	3.9	1.6	1.67

İlke ve Kurumların Siyasetçilerin Eylemlerini Hangi Düzeyde Belirlediği

Ortalamalara bakıldığında, öğrencilere gö-

re, siyasîlerin eylemlerini en fazla belirleyen etmenin kendi ekonomik çıkarları, en az belirleyen etmenin ise demokratik değerler olduğu görülmektedir. Daha doğrusu, öğrencilerin kanaatlerine göre, siyasîler bir kurum olarak demokrasiyi göz önünde bulundurarak eylemde bulunmamakta, hedonist ahlâk kuramcılarının insan doğası hakkında düşündüklerine benzer bir şekilde, sadece kendi çıkarlarını düşünerek faaliyet göstermektedirler.

Bunun yanı sıra siyasîler, eylemlerinde ne millî değerleri, ne dinî değerleri, ne laiklik ilkesini, ne de kendi bölge seçmenlerinin gereksinimlerini göz önünde bulundurmaktadırlar. Bu imaj, demokratik ülkelerdeki devletin halkın hizmetinde olması gereken bir aygıt olduğu imajı ile çelişik bir durum arz etmektedir. Dolayısıyla bu durum, Türk siyasetçilerinin Türk toplumunun sosyal yapısına uygun ve halkın hizmetinde olan siyasal yapı modelini bir türlü olgunlaştırmadıklarını açık bir biçimde göstermektedir.

Cevap dağılımı daha derinlemesine incelendiğinde, “siyasîler faaliyetlerinde sadece kendi ekonomik çıkarlarını gözetirler” yargısının bütün öğrenciler tarafından paylaşıldığı görülmektedir. Yüzde 95.7 gibi ezici bir çoğunluk bu yargıya katılmıştır. Öğrenciler arasında aynı homojenlik “demokrasi” ile ilgili cevap dağılımında da kendini göstermektedir. Burada da üniversite gençliğinin yaklaşık yüzde 84’ü, demokratik anlayışın ya da değerlerin siyasîlerin davranışında hiçbir etkisi olmadığı konusunda fikir birliği içindedirler.

“Demokrasi” ve “ekonomik çıkarlar” ile ilgili dağılıma kıyasla diğer dört seçeneğin dağılımı, görece de olsa, daha orta düzeyde seyretmektedir. Ancak, mutlak değerler açısından, diğer değer ve kurumların da siyasîlerin eylemlerine etki etmedikleri konusunda oydaşım vardır. Yani, öğrenciler nezdinde “siyasetçi” kavramı, ülke bazında birer değer olarak kabul edilen ilke ve kurumlardan bağımsız, sa-

dece kendi çıkarları için hareket eden bir kavrama tekabül etmektedir. “Siyaset halka hizmet için yapılır” ilkesi ve deneyimli siyasilerin insanları ikna etmek için çok sık kullandıkları “Kendim için bir şey istiyorsam namerdim!” benzeri ifadeler hatırlandığında, var olan siyasî kişilik imajının hiç de olumlu bir imaj olmadığı kolayca anlaşılmaktadır.

İnsanların davranışlarının kendi çıkarları için olması, Türkiye gibi ülkelerde “yanlış” ve “meşru olmayan”ın birincil ölçütlerindedir. Bir insanın sadece kendi gelişimi için yaptığı hiçbir uğraş toplum tarafından fazla kabul görmez. Bu yüzden, en bencil pozisyonda olması gereken kişiler bile, insanlar arasında kabul görebilmek için yaptıkları işin toplum yararına olduğunu ispatlama telaşı içindedirler. Bu bağlamda, varlık sebepleri “memlekete hizmet” olan bir kitlenin kendi çıkarlarından başka hiçbir şey düşünmediklerine dair bir kanaatin ne kadar kötü bir imaja tekabül ettiği daha iyi takdir edilebilir. S. Martin Lipset, demokrasinin önde sosyal şartlarından birisinin de ekonomik faktör olduğuna dikkat çekmiştir. Bir başka ifadeyle demokratik sistem ile toplumun ekonomik gelişme düzeyi arasında yakın bir ilişki vardır. “Bir ulusun hali vakti ne kadar yerindeyse, demokrasiyi yaşatma şansı o kadar yüksektir”.⁵ Buradan hareketle, siyasetin bir menfaat kavgası ve siyasetçilerin ise bu menfaat mücadelesinin aktörleri olarak görüldüğü bir ülkede demokrasinin gelişme şansının ne kadar az olduğu söylenebilir.

Yine de, bu varsayımı test edebilmek için, “mevcut durumun olması gereken durum ile ne kadar uyduğuna” anlamak gerekmektedir. Yani, örneklemimizdeki öğrencilere göre siyasilerin kendi çıkarları için çabalayan bir zümre olmaları, bunun yanı sıra diğer değer ve kurumları hiç göz önünde bulundurmamaları oldukça normal bir durum olabilir. Bu konuyu aydınlatılabilmek için öğrencilere “Bir siyasînin eylemlerini yukarıda sıralanan değer ve

kurumların ne derece belirlemesi gerektiği” sorulmuştur. Cevap dağılımı ise Tablo 2’de verilmiştir. Burada görüldüğü gibi, ortalamaların sıralaması diğer dağılımın tam tersi bir yönde seyretmektedir. Siyasilerin davranışlarını belirlemede en etkin olması beklenen kurumun demokrasi olduğu yönünde güçlü bir fikir birliği söz konusudur. Bunu millî değerler izlemektedir. Dinî değer ve laikliğin belirleyici olması gerektiği konusunda da güçlü bir kanaat vardır. Var olan koşulların aksine, siyasilerin davranışlarında en az belirleyiciliği olması gereken etmenler ise bölge seçmenlerinin ve kendilerinin çıkarlarıdır. Kendi çıkarları ile ilgili olarak, bu etmenin hiç bir belirleyiciliği olmamalıdır demek daha doğru olacaktır.

	Hiç %	Biraz %	Orta %	Oldukça %	Çok %	Ortalama
1. Demokrasi	5.6	3.2	6.0	14.7	70.5	4.41
2. Millî Değerler	3.6	5.6	10.4	21.5	59.0	4.27
3. Dini Değerler	8.4	6.0	12.0	30.4	43.2	3.94
4. Laiklik	14.5	9.6	21.7	18.1	36.1	3.52
5. Bölge Seçmenleri	28.1	15.7	12.4	15.3	28.5	3.00
6. Ekonomik Çıkarlar	65.5	15.3	4.4	4.0	10.8	1.80

Tablo 2: Öğrencilere Göre, Siyasetçilerin Eylemlerini Muhtelif Değer, Kurum ve İnkeler Hangi Düzeyde Belirlemelidir?

Ülkedeki genel kanaat ile tutarlı olarak siyasilerin yaptıkları işlerden kişisel menfaat ummaları ve kazanmaları örneklemimizdeki öğrenciler için de kabul edilemez bir durumdur. Tablo 2’deki dağılımın Tablo 1’dekinin tam tersi olması öğrencilerin zihninde ne kadar olumsuz bir siyasetçi imajı olduğunu kanıtlamaktadır. “var olan” siyasetçi ile “olması gereken” siyasetçinin eylemleri birbirinin tam zıddı durumda bulunmaktadır. Bu sonucu sınamak için ilgili korelasyonlara baktığımızda, genelde, var olan siyasetçi imajı ile olması gereken siyasetçi imajı arasında hiçbir ilişkinin olmadığı görülmüştür. Sadece bugünkü siyasetçilerin kendi çıkarlarını ne kadar gözettikleri ile ne kadar gözetmesi gerektiği arasındaki ilişki anlamlı ve oldukça güçlü bir iliş-

kidir. Tabii ki, ilişkinin yönü negatiftir. ($r = -.47, p < .01$) Bu da sonucumuzu büyük ölçüde desteklemektedir.

Ülke yönetimine aktif olarak katılan ya da mütemadiyen bu göreve talip olan bir zümrenin neden bu kadar kötü bir imajı olabilir? Elimizdeki veriler ve bu tür başka araştırmaların sonucunda bu sorunun cevabını verebilmek elbette mümkün değildir. Ancak, bazı spekülasyonlarda bulunmanın sakıncası da yoktur. Öncelikle, araştırma sonucu ortaya çıkan bu imajı bir basmakalıp yargı (stereotype) olarak nitelendirmek mümkündür. Her basmakalıp yargının görgül bir temeli vardır. Yani, öğrencilerde oluşan bu yargının bir dereceye kadar doğru olması kuvvetle muhtemeldir. Özellikle son zamanlarda ayyuka çıkan şayialara kulak verildiğinde bu yargının doğruluk derecesi daha iyi takdir edilebilecektir.

Ne var ki, her basmakalıp yargı gibi bu yargının da kusurlu öğeler içerdiği konusunda da şüphe yoktur. Esasen, halkın oy verme davranışı da bu yargının kusurlu olduğunun en önemli kanıtıdır. Çünkü Türkiye'nin hiçbir yerinde seçimlere katılmama oranı yüzde 20'leri geçmemektedir. Genel olarak seçimlere katılmama oranı ise yüzde 15'ler civarındadır. Yani ülke insanının yaklaşık olarak yüzde 85 gibi oldukça büyük bir dilimi seçimlerde oy kullanarak belli bir tercihte bulunmaktadır. Bu kadar olumsuz imajı olan zümreye ait biri için bu kadar büyük bir kitle neden oylarını kullanmaktadır? Neticede, hangi partiden olursa olsun, hangi grubu temsil ediyorsa etsin siyasetçi, siyasetçidir. Çünkü sorumlumuzda belli bir siyasetçi değil genel bir kavram olarak siyasetçi tabiri kullanılmıştır. Ancak burada Şerif Mardin'in belirttiği bir husus da unutulmamalıdır: "Gafletin veya dürüst sayılmayan politika oyunlarının mevcudiyeti, şu veya bu rejimin değil, insan tabiatının ve medeniyet seviyesinin bir fonksiyonudur".⁶

Dahası, insanların güçlü inançlar geliştire-

bilmesi için öncelikle kendi duyuları ile duyulması gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle, bir kişinin siyasetçiler hakkında bu kadar keskin yargılara sahip olabilmesi için siyasiler arasında oldukça yoğun bir teşriki mesaide bulunması gerekir. Halbuki örneklemimizin genel özelliklerinden anlaşıldığı kadarıyla, araştırmaya katılan öğrenciler siyasiler ile fazla haşır neşir olmayan ve genel olarak, Türkiye'de yaşayan diğer insanlar gibi, siyasileri daha çok televizyon ekranlarında gören kişilerdir. O halde, bu yargının kaynağının doğrudan tecrübeye dayanması olasılığı oldukça düşüktür.

Güçlü inançların oluşumunda doğrudan tecrübe kadar etkili bir diğer etmen de "otorite" olarak algılanan birisinin veya birilerinin aktardıklarıdır. Bu durumda, öğrencilerin bu yargılarının oluşumundaki sorumluların anne-baba, öğretmenler, arkadaşlar ve diğer birincil gruba ait bireyler olduğunu kabul etmekten başka bir seçenek kalmamaktadır. Öğrencilerin içinde buldukları durumun birincil grup üyeleri için de büyük ölçüde geçerli olduğunu düşünürsek, olayın tam bir kısır döngüye ulaştığını görmekteyiz. Yani, neticede bu kadar kötü bir imajın oluşumunun şu veya bu şekilde doğrudan tecrübeye dayalı bir bilgiden kaynaklanması mümkün gözükmemektedir. Bu durumda ya belirli psikolojik süreçler gerçek olmayan bu durumun inanılışını olası kılmakta ya da Türkiye'de siyasiler aleyhine bilinçli bir kampanya yürütülmektedir. Bu olasılıklara yazımızın sonunda daha detaylı olarak değinmeye çalışacağız. Şimdi durumu hem daha karmaşık hale sokacak hem de kısmen daha aydınlatacak ikinci bir veri kümesi ile ilgili analizlere geçelim...

Türkiye'nin Kaderini Belirlemede En Etkin Kurumlar

Sosyal bilimcilerden C. W. Mills'in vurguladığı gibi, modern toplumlarda iktidar veya güç olgusu kurumlaşmıştır. Bundan dolayıdır ki

iktidar kavramı üzerine yapılacak çalışmalar, bir toplumun sosyo-ekonomik yapısı içerisinde ele alınmalıdır. Çünkü Mills'in yaklaşımında iktidar kişisel olmayıp kurumsaldır. Ona göre iktidar eliti ya da siyasî seçkinler toplumda stratejik kumanda mevkilerini elinde bulunduranlardan meydana gelir. "Amerika'daki siyasal eliti oluşturan üç grup vardır; siyasî liderler (*Capitol Hill*: Amerikan bürokrasi merkezi), askerî liderler (*Pentagon*: Amerikan askerî merkezi) ve büyük şirket sahipleri (*Wall Street*: Amerikan Ticaret merkezi)".⁷ Yine ona göre "kitleler, iktidar seçkinlerinin elinde bulunan kitle iletişim araçları aracılığı ve propaganda yoluyla birer alıcı konuma indirgenmişlerdir ve verici (bir konu hakkında görüş belirtilici) bir konumda değildiler".⁸

Bu ilkedan hareketle öğrencilere Türkiye'de siyasî kararların alınmasında, ülke kaderinin ve yönetiminin belirlenmesinde değişik kurumların ne derece rol oynadıkları ile ilgili bir soru yöneltilmiştir. Verilen cevapların detaylı dağılımı Tablo 3'te gösterilmiştir. Öğrencilere göre, Türkiye'de idareyi elinde bulunduran kurum "ordu"dur. Bu kurumu az bir farkla "medya" izlemektedir. Yasama organı olarak kabul edilen Türkiye Büyük Millet Meclisi ise ancak üçüncü sırada yer alabilmektedir. Öğrenciler nezdinde, Cumhurbaşkanlığı makamı ve Sanayici ve İşadamları Dernekleri de (muhtemelen TÜSİAD) ülkenin kaderini belirlemede oldukça söz sahibi olan kurumlardır. İşçi sendikaları, üniversiteler ve dinî kurumların ise bu konudaki varlıkları oldukça düşüktür.

	Hiç %	Biraz %	Orta %	Oldukça %	Çok %	Ortalama
1. Ordu	2.0	5.2	8.4	21.1	63.3	4.39
2. Medya	4.4	5.2	8.8	33.9	47.8	4.16
3. TBMM	4.0	4.4	20.2	33.3	38.1	3.97
4. Cumhurbaşkanlığı	6.0	10.5	23.0	31.9	28.6	3.67
5. SIAD'lar	2.4	14.8	24.8	30.8	27.2	3.67
6. Sendikalar	12.9	30.4	30.0	22.9	3.8	2.74
7. Üniversiteler	36.3	30.2	24.6	6.0	2.8	2.09
8. Dini Kurumlar	43.5	27.4	16.1	10.5	2.4	2.01

Tablo 3: Öğrencilere Göre, Muhtelif Kurumlar Siyasî Kararların Alınmasında Hangi Düzeyde Rol Oynamaktadırlar?

Türkiye Cumhuriyeti tarihi, ordunun ülke yönetimi ile ne kadar yakından ilişkide olduğunu ortaya koymaktadır. Öğrencilerin çoğunluğunun iyi bir tarih bilgisi olmadığı varsayılabilir, özellikle 28 Şubat süreci ile başlayan dönemde ordu istediğinde ya da istemediğinde Türkiye'de nelerin değişebileceği o kadar açık bir şekilde görülmüştür ki sanırız bu sonuç ülke bazında yapılacak bir araştırmada da çok büyük farklılık göstermeyecektir. Konumuzla ilgisi olmadığı için bu tartışmayı uzatmak herhangi bir fayda getirmeyecektir.

Yine, son dönemin tarihsel olaylarında medyanın da siyaseti belirlemedeki potansiyeli gün yüzüne çıkmıştır. Türkiye gibi bir ülkede medyayı "dördüncü kuvvet" olarak nitelendirmek medyanın gücünü biraz hafife almak olacaktır. Sanırız, bu araştırmayla belgelenen sonuç, medya birinci değilse de, "ikinci kuvvet" konumundadır. Türk medyasının ülkede meşru olarak yönetimde bulunan bir hükûmetin (Refahyol) düşmesinde önemli rol oynadığı söylenebilir.

Kısaca, öğrenciler nezdinde, ülke yönetimi demokrasiyle doğrudan ilişkisi olmayan iki kurumun tekeli altında yürütülmektedir. "Demokrasinin esasları hakkında araştırmalarda bulunanlar umumiyetle, demokratik idare tarzının sırf bir mekanizmadan ibaret olmadığını, demokratik usullerle idare edilen bir cemiyetin içinde bu sistemin idamesini (devamını) sağlayan kuvvetin, bir iştirak (katılım) keyfiyeti olduğunu kabul ederler".⁹ Siyasetçi imajında olduğu gibi, bu durumun öğrenciler için ne derece ideal bir durumu yansıttığını anlamak için "bu kurumların siyasî kararları ne derecede belirlemeleri gerektiği" şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Bu soru ile ilgili cevap dağılımı ise, Tablo 4'te verilmiştir. Demokrasilerde olduğu gibi, öğrencilere göre de, ülkedeki

siyasî kararların alındığı birincil kurum Türkiye Büyük Millet Meclisi olmalıdır. TBMM'den sonra siyasî kararlara en fazla katılımı olması gereken kurum ise üniversitelerdir. Bu değerlendirme birinci olarak genç neslin Türkiye'de olup bitenler hakkında önemli derecede siyasal bilgi sahibi olduğunu gösterir. İkincisi ve belki de en önemlisi, Türkiye'nin gelecekte nasıl olması gerektiği yönündeki siyasal imajını ve idealini yansıtır.

Gençlerin TBMM'den sonra siyasî kararlara en fazla katılımı olması gereken kurum olarak üniversiteleri görmeleri bir başka önemli gerçeğe işaret edebilir. Bu, gençlerin demokrasinin yaşamasında, siyasetçinin yanısıra, aydınlarla da önemli görev ve sorumluluk yüklediğini gösterir. Gerçekten demokrasinin sonuna kadar müdafaa edilen bir prensipler rejimi olduğu düşünülürse, "aydınlarımız ilk defa prensiplerinden dönmeyeceklerini davranışlarıyla ilân ederlerse, demokrasimizin şimdiye kadar arızalı geçen gelişme seyrine bir hayli kuvvetli istikrar dozu getirmekle tarihte yad edileceklerdir".¹⁰

Var olan durumun aksine siyasî kararlara katılımı minimal olması gereken kurumların başında ise, "ordu" gelmektedir. Bunu küçük bir farkla "medya" izlemektedir. Diğer kurumlar ise, orta düzeyde seyretmektedirler.

	Hiç %	Biraz %	Orta %	Oldukça %	Çok %	Ortalama
1. TBMM	3.3	6.1	17.9	31.7	41.1	4.01
2. Üniversiteler	5.6	10.1	19.8	33.5	31.0	3.74
3. Cumhurbaşkanlığı	10.7	14.0	34.7	22.3	18.2	3.23
4. Sendikalar	12.2	19.0	36.7	19.8	12.2	3.01
5. Dini Kurumlar	21.7	16.5	27.7	20.1	14.1	2.88
6. SIAD'lar	25.7	27.3	21.2	19.6	6.1	2.53
7. Medya	35.0	27.6	17.1	12.2	8.1	2.31
8. Ordu	49.4	17.0	13.4	9.7	10.5	2.15

Tablo 4: Öğrencilere Göre, Muhtelif Kurumların Siyasî Kararların Alınmasında Hangi Düzeyde Rol Oynamaları Gerektiği

Buna göre, öğrenciler için bugün ordunun

ve medyanın siyasî kararları almada ve dolayısıyla ülkenin kaderini belirlemede en etkin rolü oynamaları normal bir durum değildir. En azından, olması gereken durum bu değildir. Olması gereken her kurumun kendi görevini yapmasıdır. Siyasî kararları alması gereken merci TBMM olduğuna göre, siyasî kararlar burada alınmalıdır. Gençlerin, seçilenlerin kararları alması ve uygulaması yönündeki görüşleri bir noktada seçimlerin amacını da gündeme getirmektedir. Çünkü seçimler bir yandan yönetenleri belirleme imkânı verirken, diğer yandan da demokratik sistemin işleyişine katkıda bulunur. Seçimler aynı zamanda iktidarın barışçıl yollardan oluşturulmasına katkıda bulunur ki bu da bir iktidara meşruiyet kaynağı sağlar. Bu açıdan olaya bakıldığında, gençlerin tutumunun Türk demokrasisinin geleceği açısından bir ümit vadetmekte olduğu söylenebilir.

Değerlendirmelere dikkatlice bakıldığında öğrencilerin kendileri ile psikolojik bir çelişki içinde bulunduğu da bir gerçektir. Yukarıda da belirtildiği gibi, öğrenciler arasında oldukça olumsuz bir siyasetçi imajı vardır. Dürüstlük siyasette dikkat edilmesi gereken en önemli erdem olmasına rağmen var olan siyasetçiler hiç dürüst değildirler. Aksine, kendi çıkarlarından başka değer tanımayan bir zümre görüntüsü içindedirler. Buna rağmen, ülkenin kaderini belirlemede en yetkin olması gerekenler de yine bu zümredir. Zira, TBMM denilen çatının altında bu zümre yuvalanmıştır. Araştırmamızda kaçınılmaz olarak ortaya çıkan sonuç budur. Ve bu sonuç görüldüğü gibi, bir çelişkiyi içinde barındırmaktadır. Halbuki, insanlar zihinlerinde çelişkiler ile yaşayamazlar. Ne var ki, bizim için mantıksal açıdan bir çelişkiyi gösteren bu sonuç psikolojik açıdan hiç de bir çelişki olmayabilir. Aşağıdaki bölümde bu durumun olası nedenleri tartışılacaktır.

Sonuç

Araştırmamızın ortaya koyduğu ilk sonuç, öğrenciler açısından, ne siyasetçiler ne de siyasî kararların alınmasında etkili olan kurumlar olması gerektiği gibi değildir. Siyasetçiler demokrat-milliyetçi-muhafazakâr-laik bir görünüm çizmeleri gerekirken, sadece kendi çıkarlarını düşünen bir grubu oluşturmaktadırlar. Ülke kaderinin demokratik kurumların gözetiminde ya da yönetimin seçilmişlerin elinde olması gerekirken, bu işlevler ordu ve medya gibi kurumlar tarafından yürütülmektedir.

İkinci olarak, öğrenciler nezdinde demokrasi, siyasetle ilgili her derdin ilacı gibi görülmektedir. Bu durum hem bireysel hem de kurumsal bazda değişmemektedir. Siyasetçilerin demokrat olması gerektiği gibi yönetim de demokrat kurumların elinde bulunmalıdır. Diğer ilke ve değerler, üzerlerinde demokrasi kadar fikir birliği olan değerler değildirler. Örneğin, bir kısım öğrenci dinî değerlerin daha ağırlıklı olmasını arzularken diğer bir kısım öğrenci laiklik ilkesinin daha çok vurgulanması gerektiğini belirtmektedir. (bkz. Tablo 2) Milliyetçilik bir tutum olarak üzerinde az ya da çok onaylama olan diğer bir değer olarak gözükmektedir.

Daha önce de değinildiği gibi, öğrenciler için oldukça olumsuz bir siyasetçi imajı vardır. Buna rağmen siyasetçilerin oluşturduğu ve ülke insanının onaylaması sonucu ortaya çıkan TBMM ülkeyi yönetmede en meşru kurumdur. Ülke yönetiminin sevilmeyen bir gruba bırakılması nasıl istenebilir? Bu bağlamda bir kurum olarak demokrasiye ve demokrasinin Türkiye'deki tezahürü olan TBMM'ye ne kadar güvenildiği ortaya çıkmaktadır. Diğer bir ifadeyle, içindeki bireylerin şahsî özellikleri ne olursa olsun demokrasi çarkı içinde güvenilir bir düzen ortaya çıkacaktır. Bunun başka bir açıklaması ise, her şeyin olması gerektiği gibi, yani ahlâk temelinde olması gerekmektedir. Madem ki, demokratik koşullar altında,

Türkiye'yi ilgilendiren konularda karar merci TBMM'dir, o halde bu tür kararlarda en etkin olması gereken kurum da TBMM'dir. Var olan koşullar bir ön kabul durumunda olan ahlâk kurallarını değiştiremezler.

Bu sonuçtan hareket ederek, değişik baha-nelerle TBMM gibi demokratik kurumları işlevsiz hale getirme çabalarının, en azından üniversite öğrencileri gibi belirli bir eğitim düzeyine ulaşmış kitleler nezdinde kabul görmeyeceği anlaşılmaktadır. Yine, bu kitlelerin onayını almak için yapılması gereken eylemin demokratik çizgiler içinde olmasına özen gösterilmesi gerekmektedir. Anketteki veriler gençlerin yakın bir gelecekte toplum sorumluluğunu üstlenecek olması açısından önemlidir. Gençliğin Türk siyaseti ve demokrasi ile ilgili değerlendirmelerinde, olup bitenler ile alakadar olması ve bir o kadar da gelecek ile ilgili olması gerekenler hakkındaki görüşleri Türkiye için bir gelecek vadediyor diyebiliriz.

Notlar

1. Richard R. Fagen, *Politics and Communication*, The Little Brown, London, 1966, s. 70.
2. *The Blackwell Encyclopadia of Political Science*, Edited by, Vernon Bogdanor, Blackwell, Oxford, 1991.
3. Mümtazer Türköne, *Modernleşme, Laiklik ve Demokrasi*, Ark Yayınları, Ankara, 1994, s. 146.
4. Öğrencilerin cevapları "Likert-tipi" 5-dereceli bir ölçek üzerinden alınmıştır.
5. Martin S. Lipset, *Siyasi İnsan* (Çev: Mete Tuncay), Teori Yayınları, Ankara, 1986.
6. Şerif Mardin, *Türkiye'de Din ve Siyaset*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1995, s. 291.
7. C. W. Mills, *Power Elit*, Oxford University Press, Oxford, 1959, s. 4.
8. Mills, *a.g.e.*, s. 7.
9. Mardin, *a.g.e.*, s. 289.
10. Mardin, *a.g.e.*, s. 300.